

effectibus, tamen cum simul cognoscuntur cum causa, et ex virtute causæ, profecto clarius et distinctius concipitur causa. Quia ergo hæc tota repræsentatio, non est necessaria in omni visione creata, ideo necessarium non est, ut ex vi cujuscumque visionis videantur. Cur autem unus potius, quam alius effectus per hanc, vel illam visionem repræsentetur, inferius dicemus.

12. *Secunda conclusio.* — Dico secundo. Probabilis est, non posse dari visionem Dei creatam, per quam videantur in Deo omnes res possibles. Ita sentit D. Thomas in locis citatis et communiter ejus discipuli, consentiuntque Bonaventura, Scotus et Richardus, in 3, dist. 14, et in 4, dist. 49. Henricus, dicto quodlib. 7, quæst. 4 et 5. De hac vero assertione hic breviter dicam, quia illam ex professo tractavi in 1 tom., 3 part., disp. 26, sect. 2. Et a posteriori magnum argumentum sumitur ex ibi dictis. Quia si visio tam perfecta non est concessa animæ Christi, ut omnes fatentur, magnum signum est, non esse possibilem. Unde ratio a priori esse videtur, quia ad hoc requiritur lumen infinitum, quod non est possibile. Maxime vero solet probari ab inconvenienti, quia valde probabiliter sequitur, per hujusmodi visionem comprehendi divinam essentiam. Propter quam causam nonnulli ex modernis contrariam sententiam et opinionem damnant, ut errori proximam, et parum tutam in fide; sed hoc nimium est: quia licet certum sit, Deum non posse comprehendi ab intellectu creato, quantumvis elevato, ut supra dictum est, tamen quod illa visio omnium possibilem in Deo, esset comprehensio, est mera opinio fundata in illatione quadam probabili, sed incerta, et ideo hoc non sufficit ad hujusmodi censuram, vel aliquam notam contrariæ opinionis. De qua re dicemus plura infra, cap. 29.

13. *Tertia conclusio.* — *Objectio.* — *Responsio.* — Dico tertio: Non est necessarium videre in Deo visio aliquam creaturam in particulari secundum propriam naturam specificam seu genericam ejus. Probat, quia hoc ipso, quod non necessario videntur omnes, potest aliqua determinate occultari, ergo et quælibet determinate, seu sigillatim sumpta: nam quoad hoc eadem est omnium ratio, ergo et omnes simul, seu collective sumptæ, propter eandem causam. Dices: quamvis non sit necessarium aliquam determinate videre, potest esse necessarium videre aliquam saltem indeterminate, id est, hanc, vel illam. Respondetur tamen, in præsentia materia non posse hoc rationabiliter dici:

nam qua ratione quælibet creatura secundum propriam et determinatam naturam, non habet necessariam connexionem cum visione Dei secundum communem speciem ejus, eadem ratione, neque collectio omnium creaturarum secundum proprias naturas earum habet hujusmodi connexionem, quia divina essentia, vel Omnipotentia ad totam collectionem eodem modo quoad singulos effectus comparatur.

14. *Quarta conclusio.* — Dico quarto probabile esse, visa divina essentia, necessarium esse videre, quidquid est possibile, vel creabile saltem sub hoc communissimo conceptu creabilis, seu possibilis. Sic Capreolus in 4, distinct. 49, quæst. 5, art. 3, ad argumentum contra primam conclusionem, ubi in hanc sententiam citat alios, idem Sotus ibi quæst. 3, art. 3, et moderni Thomistæ. Dico autem solum esse probabile, quia est res dubia. Probat, quia necessarium est viso Deo, videre illum esse omnipotentem, non potest autem videri omnipotentia sub propria ratione et præsertim visione clara et prout in se est, nisi saltem videatur esse tantæ perfectionis et virtutis, ut sit efficax ad omne possibile, seu ad omne id, quod non repugnat, ergo necesse est viso Deo videre, omne creabile esse possibile ex vi talis potentiae Dei, quamvis non videatur in particulari, quidnam illud sit, quod sub objecto creabili comprehenditur. Declaratur, quia licet omnipotentia Dei sit alterius ordinis a qualibet potentia creata et non recipiat speciem a suo objecto, sicut inferiores potentiae, nec relationem ad illud habeat: tamen in hoc habet aliquam convenientiam, quod necesse est habere aliquid per modum objecti, quod habet necessariam connexionem cum illa natura, non quia ipsa ab objecto pendeat; sed potius quia objectum in suo esse pendet et in sua possibilitate, quasi constituitur, seu denominatur a tali potentia: ergo sicut aliæ potentiae non possunt cognosci sine objecto saltem adæquato: ita neque omnipotentia Dei clare videri sine conjunctione cum objecto possibili, seu creabili, ut sic: nam illud est tanquam objectum adæquatum. In quo differt hæc communis ratio ab omnibus particularibus naturis creatis.

15. *Viso Deo necessario videtur ejus omnipotentia.* — Quod vero necessarium sit, viso Deo, videre omnipotentiam, videtur clarius, quam ut indigeat probatione. Primum, quia hujusmodi perfectio est essentialis ipsi Deo et non intelligitur comprehensa sub aliqua alia perfectione. Secundo quia viso Deo, necessarium

est videre, eum habere intellectum et voluntatem secundum propriam perfectionem, quam intelligimus, correspondere Deo his vocibus et conceptibus nostris: ergo eadem ratione necesse est videre omnipotentiam eodem modo, quia non est minus intrinsecum et essenziale hoc attributum, quam illa. Tertio potest sic explicari, quia quando essentia alicujus rei cognoscitur, verbi gratia, ab angelo per scientiam non discursivam, sed simplicem, ac perfectam, visa essentia videntur in illa proprietates, quæ conjunctissimæ sunt cum ipsa essentia et præsertim si sint illi adæquatæ et ab illa non distinguantur, sed visio Dei est scientia altioris ordinis, simplicissima et sine discursu: Omnipotentia autem Dei est attributum divinæ essentiae non per modum proprietatis, sed potius per modum prædicati essentialis, ergo visa tali essentia, quidditative cognita, necesse est videre omnipotentiam ejus, saltem sub hoc adæquato conceptu, quod omnia in se eminenter continet et quod efficax est ad omnia, quæ ex se non repugnant.

16. Neque contra hanc assertionem urgent argumenta in ultima opinione facta. Quia jam ostendimus, rationem differentiae inter creaturas speciales et communem rationem entis creabilis, seu possibilis. Nam hujus cognitio magis necessaria est, ut efficacia et virtus divinæ naturæ videri possit, quam visio particularium specierum. Illa autem necessitas non est, quia omnipotentia Dei pendeat ab ente creabili, sed potius e contrario, quia tale objectum habet necessariam connexionem cum tali potentia et in eo veluti explicatur ejus virtus, propter quod videri non potest, nisi illo etiam aliquo modo concepto. Neque ad hoc oportet, fingere in Deo aliquam habitudinem per modum relationis ad creaturam, quia revera nulla est, sed est potentia Dei res omnino absoluta, quæ nihilominus quoad sui cognitionem, seu visionem potest habere prædictam connexionem cum objecto creabili propter rationem explicatam. Denique jam declaratum est, quomodo non possit videri Deus, non visa omnipotentia ejus. Ad hoc autem non est necesse, ut videns Deum ratione distinguat omnipotentiam ab essentia, sed satis est, ut videat summam perfectionem Dei prout in se est, et prout eminenter continet omne possibile, atque adeo ut est infinitæ virtutis et efficaciae, quod totum unico simplici conceptu beatus intuetur.

17. *Rationi dubitandi in principio posita respondetur.* — Solum superest, ut respondeamus ad rationem dubitandi in principio posi-

tam, cujus difficultas præcipue consistit in quadam interrogatione, in qua aliqui magnam vim faciunt. Cur (scilicet) viso Deo, hæc potius res, quam illæ in ipso videantur? Ad quod primo responderi potest consequenter, provenire ex libera voluntate Dei, quia sicut videtur quando vult, ita etiam quomodo vult: sic enim, ut supra notavi, dici solet speculum voluntarium. Cum enim intellectus ad visionem beatam concurrat, ut instrumentum Dei per voluntatem liberam principalis agentis determinatur, ut potius has creaturas, quam illas videat. Quæ responsio vera quidem est loquendo de prima radice hujus diversitatis, quamvis etiam ex parte meritorum, seu status beati possit assignari aliqua ratio hujus effectus, ut constabit ex inferius dicendis, c. 28. Nihilominus tamen, quia Deus operatur cum causis secundis juxta capacitatem earum, oportet assignare in ipsa visione, vel in principio proximo ejus causam, hujus differentiae, si fortasse aliqua reperiri potest.

18. *Aliter respondetur ex D. Thoma.* — Secundo igitur respondet D. Thomas, quæst. 8, de Veritate, articulo 4 ad 12, inter effectus, qui in causa continentur, quosdam esse notiores aliis, qui propterea visa causa statim videntur, vel saltem facilius, alios vero esse effectus magis reconditos, ad quos videndos in causa necesse est virtutem causæ magis penetrare, ac perfectius cognosci. Et ex hac radice dicit provenire, ut viso Deo, hi potius quam alii effectus videantur juxta mensuram et perfectionem luminis. Quæ doctrina apta est ad explicandam rationem differentiae inter primam et ultimam conclusionem, quia illæ rationes universales creaturarum, quæ sunt veluti adæquatum objectum divinæ Omnipotentiae, statim relucent in Deo, viso Deo et facillime cognoscuntur, atque immediatam connexionem habent cum quocumque proprio conceptu Dei. Quæ omnia non ita reperiuntur in specialibus creaturis secundum proprias naturas et essentias earum. At vero loquendo de comparatione ipsarum particularium creaturarum, cur hæc potius, quam illæ videantur: non videtur reddi sufficiens ratio ex illa doctrina, quia licet ad videndas perfectiores creaturas, cæteris paribus, necessarium videatur perfectius lumen et visio perfectior: tamen quod attinet ad necessariam connexionem singularum creaturarum cum essentia Dei, eadem est ratio de omnibus, ut supra dixi.

19. *Animadvertio.* — Quapropter advertendum est rationem hujus diversitatis postulare

posse vel ex parte visionis, cur potius repræsentet has, quam illas creaturas, vel ex parte luminis et speciei intelligibilis, seu divinæ essentiæ, quatenus habet rationem speciei, quæ sunt principia proxima visionis. Quoad priorem partem dico: non esse quærendam rationem aliunde, quam ex entitate ipsius visionis, nam quia talis et tam perfecta est in entitate sua, ideo tam perfecte repræsentat Deum, et quia repræsentat Deum cum tali perfectione, ideo facit in eo videri has creaturas potius, quam illas. Hæc enim repræsentatio visionis non est voluntaria, seu ad placitum, sed est naturalis et per modum effectus formalis ipsius visionis, ergo necesse est, ut fundetur in physica entitate et perfectione ipsius visionis. Ut si per unam visionem videatur Deus et angelus, verbi gratia, in illo, per aliam vero videatur Deus et leo in illo, hoc provenit ex majori perfectione illius visionis.

20. *Quæsitum responsum.* — Quod si inquiras, quæ sit hæc major perfectio. Communiter explicatur per modum majoris intensionis. At hoc nonnullas pati potest difficultates. Primo quia gradus intensionis præcise considerari servant inter se ordinem quemdam et conformitatem, ita ut primus supponat secundum, et secundus tertium, et sic de aliis, in cognitione autem diversarum creaturarum nullus est necessarius ordo, potest enim videri perfectior creatura, non visa minus perfecta et e contrario: non potest ergo servari proportio intensionis graduum ad hanc quasi extensionem ex parte objecti. Deinde quia intensio solum fit per majorem conatum potentiæ, seu radicationem qualitatis in illa in ordine ad idem, et ideo non recte intelligitur, quod per solam intensionem extendatur secundus gradus ad cognoscendas plures creaturas, quam primus, sed solum ad videndum melius easdem. Sicut amor Dei ex hoc, quod intendatur præcise non intelligitur extendi ad proximum, vel ad aliquid aliud, sed solum circa idem perfectius versari.

21. *Alterum responsum.* — Aliter ergo dici potest, hoc provenire ex perfectiori entitate specifica visionis. Sed hoc supra rejectum est: melius ergo attribuetur hæc diversitas diversæ entitati individuali ipsius visionis, etiamsi indivisibilis sit, quia sicut unus intellectus perfectior est, quam alius, non ex majori intensione, sed ex majori perfectione individuali: sic intelligi facile potest de visione. Atque idem consequenter dicendum est de lumine, quia principium accommodatur suo effectui.

Et similiter dicendum est de specie; nam datur juxta perfectionem luminis, seu divinæ essentia accommodat suum concursum per modum speciei, juxta exigentiam luminis. Atque eadem ratione licet fieri possit, ut duæ visiones repræsentent diversos effectus et quod in perfectione, omnibus pensatis, æquales sint, totum hoc referendum est proxime in diversam perfectionem entitativam ipsius visionis; nam una ex natura sua habet repræsentare Deum hoc modo, altera vero aliter. Est autem hæc sufficiens ratio, quia unaquæque forma natura sua habet determinatum suum effectum formalem. Aliqui vero, cum non habeant, quid contra hanc diversitatem individualem visionem objiciant, dicunt illam esse commentitiam et nunquam in qualitibus inveniri. Sed revera non ita est, nam in qualitibus resipientibus objecta est frequens distinctio, ut visiones Petri et Pauli differunt in repræsentatione objectorum, plusquam duæ visiones numero distinctæ ejusdem personæ: et sic de aliis, in præsentem vero licet objectum primum idem sit; tamen diverso modo magis, vel minus claro et perfecto concipitur, cum conjunctione ad unum objectum secundarium, quam ad aliud, et hoc satis est, ut visiones individualiter distinctæ, natura sua habeant illam diversitatem in suis effectibus formalibus.

22. *Corollarium.* — Atque hinc primo intelligitur, falsum esse, quod Scotus et alii dicunt, fieri posse, ut stante eadem visione et in entitate invariata manente, nunc per illam videantur istæ creaturæ: postea aliæ, quia Deus est speculum voluntarium; patet enim ex dictis hoc non esse possibile, cum repræsentatio illa sit naturalis in genere causæ formalis, et per modum actus secundi et ultimi. Nec Deus dicitur speculum voluntarium, quia per quamcumque visionem possit manifestare, quæ voluerit, non enim potest privare formam suo effectui formali, manente illa in subjecto, nec etiam potest proprius effectus formalis unius formæ fieri per aliam, natura sua habentem distinctum effectum, sive individualem, sive specificum, quia servata proportione eadem est ratio.

23. *Alterum corollarium.* — Colligitur secundo, non posse illam visionem recipere variationem in ordine ad creaturas possibles, quin recipiat in ordine ad Deum. Cujus contrarium sentiunt alii auctores, quia actus potest variari in ordine ad objectum secundarium, licet non varietur circa primum. Haberet autem hoc locum aliquo modo, si objecta illa tantum con-

comitanter viderentur. At supposita superiori doctrina, id dici non potest. Ratio est, quia per illam visionem videntur creaturæ in Deo ut in causa et tanquam in primario objecto et medio cognito: ergo ut alii et alii effectus videantur in causa, necesse est, causam ipsam aliter et aliter videri. Item diximus, actum illum, quo videntur Deus et creatura, esse in sua entitate indivisibilem, ergo non potest in se recipere mutationem, quin in tota sua indivisibili entitate illam recipiat: ergo oportet, variari tam respectu Dei, quam respectu creaturarum. Nec refert, si quis opinetur, illum actum extendi ad creaturas per hoc, quod in se intensior fiat, quia necesse est etiam in ea opinione assignare aliquem gradum intensionis, quo posito manifestetur creatura in Deo et consequenter necessarium est, posito illo gradu, vel melius, vel aliter manifestari Deum, ergo cum necesse sit variata illa visione circa creaturas, variari aliquem gradum intensionis ejus, secundum illum oportebit variari visionem circa Deum.

24. *Tertium corollarium.* — Unde obiter colligitur tertio, cæteris paribus, eo perfectius videri Deum, quo plures, vel meliores creaturæ videntur in Deo. Non quia hæc sit ratio a priori melius videndi Deum, sed potius quia a posteriori et ab effectu colligimus eo causam perfectius videri, quo plura et meliora in eo videntur, cæteris paribus, quia hoc est signum, virtutem ejus perfectius penetrari et cognosci. Unde consequenter fit, ad hujusmodi visionem perfectius lumen requiri, quia actus secundus correspondet primo: Nec censeo necessarium distinguere, ut quidam faciunt, de pluribus speciebus creaturarum, vel de pluribus individuis, nec de pluribus substantiis, aut accidentibus, quia quacumque ratione plura simul in Deo videantur ex possibilibus, si cætera paria sint, necesse est, visionem Dei esse meliorem, quia revera virtus et potentia ejus perfectius cognoscitur.

CAPUT XXVII.

AN IN DEO VISO VIDERI POSSINT CREATURÆ SECUNDUM SUAM EXISTENTIAM ACTUALEM.

1. Diximus de rebus possibilibus: dicendum superest de rebus aliquando futuris: et prius dicemus, quid in hoc sit necessarium vel possibile: postea vero quid de facto contingat.

2. *Prima opinio.* — Prima ergo opinio fuit, quam refert divus Thomas, q. 20, de Veritate,

art. 4, et Durandus in 3, d. 14, q. 2, et in 4, d. 49, q. 3, omnes beatos videntes Deum necessario videre omnia, quæ aliquando fuerunt, vel futura sunt, unde fit, omnes videre omnia quæ Deus scit scientia visionis. Quæ opinio potuit occasionem sumere ex illo Gregorii, 2, Moral., cap. 2. *Quid non vident, qui videntem omnia vident?* Item quia Scriptura sacra ita videtur loqui de sanctis angelis, ac si omnia sint præsentia eorum visioni. Ut est illud primæ ad Timotheum 5: *Testificor coram Deo et electis angelis, et illud 1, ad Corinth. 11. Oportet mulieres velamen habere super caput suum propter angelos.* Sed hæc valde infirma sunt. Oportet etiam ut hæc opinio supponat, viso Deo necessario videri in illo omnes creaturas possibles, quia, nisi hoc supponatur, nulla potest reddi ratio, ob quam necessario videantur omnes creaturæ factæ. Quia illæ (absolute loquendo), non habent majorem connexionem cum omnipotentia Dei, quam possibles, ut per se constat: voluntas vero libera, quæ ad has potius, quam ad alias creaturas terminata est, non necessario videtur, ut ostendimus: ergo necessario supponendum est in hac sententia illud fundamentum. Cui addendum est aliud, scilicet, visa aliqua creatura in Deo sub esse possibili, necessario videri quoad existentiam actualem, si illam de facto habitura est. Et hoc a simili suaderi potest: quia Deus per scientiam suam omnino eandem et immutatam, qua videt res possibles, necessario videt futura, si futura sunt: ergo idem credendum est de visione beatifica. Probatur consequentia, quia illa visio beata est eminentissima participatio scientiæ divinæ, et mensuratur æternitate, et est suo modo invariabilis; ergo mirum non est, quod participet illam perfectionem.

3. *Hæreticam esse putant moderni, sed perperam.* — Hanc vero sententiam damnant, ut hæreticam, moderni (quod nec divus Thomas, nec Durandus fecerunt), quia videtur repugnare Scripturis, in quibus sanctis angelis tribuitur ignorantia aliquarum rerum, vel futurarum, vel existentium, si autem in Verbo omnia viderent, nihil ignorarent. Antecedens probatur primo, quia de fide est, angelos ignorare diem judicii, Matth. 24: *De illa die nemo scit, neque angeli.* Secundo, quia Isai. 72. *Sancti angeli, interrogant, Quis est iste qui venit de Edom?* Ignorabant ergo id, quod interrogabant. Sicque intelligit Ambrosius, lib. de instit. Virg. et lib. de Mysteriis, c. 7, conjungens cum illis verbis illa Psal. 23: *Quis est iste Rex gloriæ?* Ex quibus etiam Dionysius, c. 7, de